

พุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ

Buddhist Ethics for Sustainable Development of the Northern Developer
Monk Network

ณฤณีย์ ศรีสุข¹ พระครูประวิตรวราณยุต² และพิสิษฐ โศตรสุโพธิ์³
Narunee Srisuk, PhraKruPravitvaranuyut and Phisit Kotsupho

Received: September 09, 2023

Revised: June 13, 2023

Accepted: June 15, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิด หลักการ และวิธีการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ 2) ศึกษาพัฒนาการและบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ และ 3) เสนอรูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ จากจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน และจังหวัดลำปาง จำนวน 19 ท่าน และการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะกับกลุ่มพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 ท่าน ผลการวิจัย พบว่า 1) เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ มีแนวคิด หลักการในการทำงาน คือ “พุทธธรรม นำปัญญา พัฒนาท้องถิ่น” วิธีการทำงานของเครือข่ายฯ พบว่า พระสงฆ์นักพัฒนาจะทำงานในพื้นที่ของตน มากกว่าทำงานร่วมกับเครือข่าย 2) พัฒนาการและบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ พบว่าแบ่งออกเป็น 4 ช่วง คือ (1) ก่อนก่อตั้งเครือข่าย (ก่อนปี พ.ศ. 2540) (2) ระหว่างปี พ.ศ. 2541-2550 (3) ระหว่าง พ.ศ. 2551 ถึง พ.ศ. 2560 และ (4) ระหว่าง พ.ศ. 2561 ถึงปัจจุบัน มีบทบาทในการดำเนินการศึกษา วิจัย สร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน พัฒนาทรัพยากรมนุษย์

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Corresponding author, e-mail: narunee2533@gmail.com, Tel. 095-4493650

ด้วยการศึกษา มีการจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างและพัฒนาเครือข่าย พัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างเสริมสุขภาพของประชากรและกลุ่มเปราะบาง ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมบนฐานแห่งศาสนธรรมประยุกต์ พัฒนาสื่อสาธารณะอย่างสร้างสรรค์และมีการเผยแพร่ธรรมที่ทันสมัย ดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ สิ่งแวดล้อม เสริมสร้างความยุติธรรมและสันติภาพ ตลอดถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) รูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ผู้วิจัยได้สร้าง TRIPLE GEM MODEL และนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ได้แก่ แนวคิด KAP (Knowledge-Attitude-Practice) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development Goals (SDGs) และก่อให้เกิดความสุขมวลรวมประชาชาติ Gross National Happiness (GNH)

คำสำคัญ: พุทธจริยธรรม, การพัฒนาที่ยั่งยืน, เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the concepts, principles, and working methods of the northern developer monk network; 2) to study the development and role in the work of the northern developer monk network; and 3) to propose a model of Buddhist ethics for the sustainable development of the northern developer monk network. This was a qualitative research by using in-depth interviews with key informants, namely the northern developer monks from Chiang Mai, Lamphun, and Lampang Province, totaling 19 people, and organizing a focus group discussion with a group of the northern developer monks and 5 Buddhist scholars. The results of the research found that 1) the northern developer monk network had a concept and working principle: "Buddhadhamma leads wisdom to develop local areas." The way of working of the network found that the developer monk will work in their own areas rather than working with the network; 2) the development and role in the work of the northern developer monk network was divided into 4 periods: (1) before the network was established (before 1997), (2) during 1998 to 2007, (3) during 2008 to 2017, and (4)

during 2018 to the present. There was a role in conducting studies, research, creating innovations to solve problems and community development. There was development of human resources through education. Training workshops were organized. There was the network creation and development, development of the quality of life and promoting health of the population and vulnerable groups. There was promotion and support of participatory community development based on applied religious principles. There was development of creative public media and dissemination of modern Dhamma. Actions were taken to promote community enterprises. There were activities to solve poverty problems, inequality, environment. And justice and peace were strengthened including sustainable development goals; and 3) in terms of Buddhist ethics model for sustainable development of the northern developer monk network, the researcher created the TRIPLE GEM MODEL and Integrated the principles of Buddhist teachings with modern science, including the concept of KAP (Knowledge-Attitude-Practice) to lead to sustainable development, Sustainable Development Goals (SDGs) and contributing to Gross National Happiness (GNH).

Keywords: Buddhist Ethics, Sustainable Development, Northern Developer Monk Network

บทนำ

สถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย ส่งผลต่อแนวคิดทฤษฎีการพัฒนา มาโดยตลอด ประเด็นด้านผลกระทบจากการพัฒนาที่มีต่อสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชน สิทธิความเป็นพลเมือง วิธีการดำรงชีวิตของท้องถิ่น และมุมมองต่อชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไป อันสืบเนื่องมาจากโครงการพัฒนาทั้งหลาย (ผานิตตา ไสยรส, 2559) การพัฒนา (Development) เป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะผ่านมานานับแต่จุดเริ่มต้นของการพัฒนาในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จวบจนถึงปัจจุบัน ประเด็นใหญ่ในการถกเถียงก็คือ ประเด็นเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์แนวทางพัฒนากระแสหลักว่าเป็นแนวทางการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อทางลบให้กับสังคมและโลก ในขณะที่ผลประโยชน์ที่ได้มานั้น ไม่สามารถเทียบเคียงได้กับสิ่ง

ที่สูญเสียไป คำถามสำคัญก็คือ ความล้มเหลวของการพัฒนากระแสหลักที่อิงอยู่กับแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์แบบนีโอคลาสสิก (Neo-classic) ซึ่งเป็นเสมือนรูปแบบสากลของการพัฒนา เป็นเพียงการเอื้อประโยชน์ให้กับคนส่วนน้อยในสังคม ในขณะที่ต้องแลกมาด้วยการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้คนจำนวนมาก เป็นรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมหรือไม่ หากไม่แนวทางใดจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา อันเป็นผลมาจากการพัฒนากระแสหลักดังกล่าว ที่ผ่านมามีความพยายามที่จะเสนอการใช้เทคโนโลยีเพื่อคลี่คลายปัญหาอันเกิดจากการพัฒนาดังกล่าว แต่ทว่าก็เป็นเพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุเท่านั้น สาเหตุที่แท้จริงนั้น นักวิชาการหลากหลายสาขาวิชาในปัจจุบันล้วนเห็นพ้องต้องกันว่า สาเหตุหลักนั้นมาจาก “รากฐานความคิดของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว” ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่า “โลกทัศน์หรือกระบวนทัศน์ของมนุษย์” ที่ให้ค่า (Evaluate) กับความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและสรรพสิ่งรอบตัว รากฐานความคิดนี้จะเป็นตัวกำหนดรูปแบบแนวทางท่าที ในการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ การนำมิติทางจริยศาสตร์ซึ่งเป็นศาสตร์แห่งปรัชญา ที่ศึกษาฐานความคิดของมนุษย์ว่าด้วยการให้คุณค่าความดี มาพิจารณาประเด็นเรื่องการพัฒนา จึงเป็นการย้อนกลับไปตั้งคำถามพื้นฐานที่สุดที่ว่า “ชีวิตที่ดีคืออะไร” และ “ความประพฤติที่ดีคืออะไร” อันเป็นสิ่งที่ดูเหมือนว่าจะถูกกลืนเลือนไปพร้อมกับการพัฒนากระแสหลัก ที่อิงอยู่บนพื้นฐานแบบเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก ซึ่งมุ่งเน้นในประเด็นด้านการผลิต การบริโภค และการแสวงหาผลกำไร (ณัฐพล โสตถิรัตน์วิโรจน์, 2557)

การตั้งคำถามถึงคุณค่าทางจริยธรรมในศาสตร์ว่าด้วยการจัดสรรทรัพยากรในสาขาวิชาทางด้านเศรษฐศาสตร์และการเมืองซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ โดยมีปรากฏในงานของอริสโตเติลที่ชื่อ The Nichomachean Ethics เขาเสนอว่า เศรษฐศาสตร์นั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับจริยศาสตร์และปรัชญาการเมือง โดยอริสโตเติลได้สรุปไว้ว่า เศรษฐศาสตร์จะต้องให้ความสำคัญกับคำถามที่ว่า “มนุษย์ควรจะดำเนินชีวิตอย่างไร” อันเป็นคำถามที่พุ่งตรงไปยังคุณค่าทางจริยธรรมของการมีชีวิตที่ดี กล่าวคือ เศรษฐศาสตร์นั้นจะต้องเป็นมากกว่าการจัดสรรจัดหาวัตถุให้แก่มนุษย์ นอกจากนี้ เศรษฐศาสตร์ยังเป็นศาสตร์เกี่ยวกับการบรรลุเป้าหมายสูงสุดของสังคม คือ การที่ให้คนส่วนใหญ่ในสังคมได้ประโยชน์สุข เศรษฐศาสตร์จึงต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนและต้องถามเสมอว่า “เพื่อใคร เพื่ออะไร” (ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์, 2555)

คำว่า “จริยธรรม” แปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Ethics หรือ Ethical Rules หรือ Ethical Principles มาจากคำว่า Ethos ในภาษากรีก แปลว่า อุปนิสัยธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน หรือหมายถึงศีลธรรมของกลุ่มคน (Group Morality) ในอดีตสังคมไทยมักใช้คำว่าศีลธรรม เมื่อกล่าวถึงจริยธรรม (วริยา ชินวรรณโณ และฐิตารีย์ ศิริศรีรัชชัย, 2558) กล่าวอีก

นัยหนึ่งได้ว่า คุณธรรมเป็นเรื่องของการทำความดี ถ้าหากทำความดีโดยยึดถือหลักศาสนา เรียกว่า “ศีลธรรม” (Moral) แต่ถ้าทำความดีโดยยึดหลักแห่งมนุษยธรรม เรียกว่า “จริยธรรม” (Ethic) (คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาจริยศึกษา, 2546)

นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาในประเทศไทย คือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้นำเสนอหลักการแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ท่านได้แสดงทัศนะว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนมีสาเหตุมาจากการที่โลกประสบปัญหาการพัฒนาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งการพัฒนาในอดีตนั้นได้นำไปสู่หนทางแห่ง “การพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน” กล่าวคือ เป็นการพัฒนาที่มุ่งคำนึงถึงผลความเป็นเลิศของการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อความสุขสบายของมวลมนุษยชาติด้านวัตถุเป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับธรรมชาติ ซึ่งหากพิจารณาประเด็นจุดกำเนิดแห่งปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาที่ผ่านมาในทางพระพุทธศาสนา มองว่าการที่บุคคลขาดจริยธรรมในการพัฒนา เพราะมีเหตุมาจากกิเลส 3 อย่าง คือ ตัณหาหรือความอยากได้ มานะหรือความต้องการมีอำนาจ และทิฐิหรือความยึดมั่นถือมั่น ความคลั่งไคล้แนวคิด ลัทธิศาสนาและอุดมการณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ ควรมีการนำหลักจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ การนำระบบความรู้เรื่องธรรมชาติตามความเป็นจริงของพระพุทธศาสนามาแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมในเชิงปฏิบัติ นั้นแตกต่างกับหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ท่านได้แสดงทัศนะเอาไว้ว่า กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องเริ่มที่การพัฒนาคน โดยพัฒนาตัวตนที่เป็นปัจจัยตัวกระทำให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ด้วยการพัฒนาตัวคนเต็มทั้งระบบ คือ ครบทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เมื่อพัฒนาคนได้แล้ว จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยคนที่พัฒนาเต็มระบบนั้น จะเป็นตัวกลางหรือแกนกลาง ด้วยการเป็นปัจจัยตัวกระทำที่ไปประสานปรับเปลี่ยนบูรณาการ ในระบบสัมพันธ์องค์รวมใหญ่ให้เป็นระบบแห่งการดำรงอยู่ด้วยดีอย่างต่อเนื่องเรื่อยไป การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นเมื่อระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ได้แก่ มนุษย์ สังคม ธรรมชาติ และเทคโนโลยี ดำเนินไปด้วยดี เมื่อระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ดำเนินไปด้วยดี โดยที่ทุกส่วนเป็นปัจจัยส่งผลในทางเกื้อกูลแก่กัน ทำให้ดำรงอยู่ด้วยดีด้วยกัน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561)

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” พบว่า คณะสงฆ์และองค์กรพระพุทธศาสนาในสังคมไทย มีบทบาทหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อการสร้างประโยชน์และความสุขตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับผู้คนในสังคม ถึงแม้ว่าพระสงฆ์จะใช้กระบวนการพัฒนาที่แตกต่างกัน เช่น เน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาสังคม การเสริมสร้าง

จริยธรรม การปฏิบัติภาวนา เป็นต้น แต่โดยภาพรวม คือ การพัฒนาให้บุคคลและสังคมได้มีการเรียนรู้จากสิ่งที่ยังง่ายไปสู่การมีพฤติกรรมที่เหมาะสม มีจิตใจและสติปัญญาในการพัฒนาตนเอง และการจัดการเพื่อคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน (พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ, 2556)

สำหรับในกลุ่มพระสงฆ์พัฒนาเพื่อชีวิตและชุมชนหรือ “พระนักพัฒนา” ได้แก่ พระสงฆ์ที่ได้ดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมในด้านสาธารณสุข สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เช่น พระราชวิสุทธิประชาณาถ (อลงกต ตึกขปญโญ) วัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี, พระสุบิน ปณีโต วัดไร่ล่อม จังหวัดตราด, พระครูพิทักษ์นันทคุณ วัดอรัญญาวาส จังหวัดน่าน เป็นต้น และกลุ่มเครือข่ายพระสงฆ์พัฒนา เช่น เครือข่ายพระนักพัฒนาภาคเหนือ (สถาบันโพธิยาลัย จังหวัดเชียงใหม่) กลุ่มเสขิยธรรม เครือข่ายพระสงฆ์ด้านสิ่งแวดล้อม เครือข่ายพุทธชนันตี เป็นต้น พบว่า พระสงฆ์นักพัฒนาเหล่านี้ ได้มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมที่เน้นการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและการพัฒนาสังคม มุ่งเน้นให้บุคคลพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น มีการพึ่งพาตนเอง ในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีสติปัญญาในการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย และมุ่งพัฒนาสังคมให้มีการปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยการสงเคราะห์ การช่วยเหลือดูแล ผู้คนที่ยังลำบากหรือผู้ด้อยโอกาสในสังคม เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันพระสงฆ์นักพัฒนาในสังคมไทยมี แนวโน้มและทิศทางการทำงานที่หลากหลายมากขึ้น จนเกิดเครือข่ายพระนักพัฒนาและภาคีการทำงานเพื่อพัฒนาสังคมที่พระสงฆ์เป็นแกนนำขึ้นจำนวนมาก (ชลวิทย์ เจียรจิตต์, 2560)

ก่อนปี พ.ศ. 2540 พบว่า พื้นที่ภาคเหนือมีพระสงฆ์ที่ทำงานพัฒนาชุมชนในหมู่บ้าน กระจุกกระจายอยู่ในพื้นที่ทั่วไป มีทั้งพระสงฆ์ที่มีการเกาะกลุ่มทำงานร่วมกัน และพระสงฆ์ที่ทำงาน เดี่ยวอยู่ในพื้นที่ ไม่มีการเชื่อมโยงการทำงานกับพระสงฆ์รูปอื่น สำหรับพระสงฆ์ที่มีการเกาะกลุ่ม ทำงานร่วมกัน ได้แก่

1. กลุ่มสงฆ์พัฒนาชุมชนล้านนา ซึ่งรวมตัวโดยการริเริ่มและสนับสนุนส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง โดยมูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบท วัดป่าตาราภิรมย์ สำหรับกลุ่มนี้จะมีเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิเป็นผู้ประสานงานอย่างใกล้ชิด
2. เครือข่ายการเรียนรู้ของพระสงฆ์ที่ทำงานด้านเอดส์ ที่องค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งทำงานด้านเอดส์เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แต่ก็ยังไม่มีกิจกรรมร่วมกันเท่าใดนัก เนื่องจากพระสงฆ์แต่ละรูปอยู่กระจัดกระจาย
3. กลุ่มพระสงฆ์อีกเมื่อนาน ริเริ่มโดยพระครูพิทักษ์นันทคุณ
4. กลุ่มพระสงฆ์รุ่นใหม่ในโครงการพระธรรมจาริก ที่ส่วนใหญ่ทำงานพัฒนาอยู่ในเขตหมู่บ้านชาวเขาทั่วภาคเหนือ

5. พระสงฆ์ที่อยู่ในสถาบันการศึกษาของสงฆ์ที่สนใจงานพัฒนาชุมชนและสังคม อาทิ พระมหาบุญช่วย สิริธโร, ดร. จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่ และพระชยสร สมบุญโญ จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วัดเจติยหลวง เป็นต้น

การเกิดขึ้นของเครือข่ายพระนักพัฒนาภาคเหนือ มีการสร้างเครือข่ายทางสังคมอย่างต่อเนื่อง พระนักพัฒนาภาคเหนือได้มีการขยายการทำงานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ทั้งเครือข่าย ประเด็นงานเครือข่ายพระนักพัฒนาระดับจังหวัด และระดับภาค และเชื่อมประสานการทำงาน ร่วมกันกับหน่วยงาน กลุ่มองค์กรภาคีที่หลากหลายในระดับต่าง ๆ อย่างกว้างขวางมีงบประมาณ สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง แต่ทว่าการดำเนินงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ยังขาดการ กำหนดยุทธศาสตร์เครือข่ายที่ชัดเจน ซึ่งปัจจุบันเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาแต่ละที่ต่างทำงาน อย่างขาดการกำหนดทิศทางรวม แต่จะมีการทำงานตามเป้าหมายระดับพื้นที่ มากกว่าระดับ ภาพรวมทั้งเครือข่าย ทั้งยังขาดการบริหารจัดการเครือข่าย และขาดการจัดการความรู้ที่เหมาะสม

จากภาพปัญหาที่ตั้งกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการน้อมนำหลักพุทธจริยธรรม มาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึง สนใจศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และวิธีการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ภาคเหนือ เพื่อศึกษาพัฒนาการและบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ และเพื่อเสนอรูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ภาคเหนือ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และวิธีการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ภาคเหนือ
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการและบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ภาคเหนือ
3. เพื่อเสนอรูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์ นักพัฒนาภาคเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัย ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้วิจัยเชิงเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง พุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ สำหรับข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม แนวคิดเกี่ยวกับพุทธจริยธรรม แนวคิดเกี่ยวกับงานพัฒนาสังคม แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย แนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธรูปกับการพัฒนาสังคม รวมไปถึงเนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยศึกษาวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน และจังหวัดลำปาง จำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และแบบสังเกต (Observation Schedule)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยได้ทำการนำข้อมูลที่ได้อาจจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียดและลึกในหัวข้อเฉพาะที่ต้องการเป็นการสื่อสารโดยตรง สามารถทำความเข้าใจในข้อมูลระหว่างกันและกันได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 19 คน มาทำการวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ด้วยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจำแนกเพื่อตอบประเด็นปัญหาวิจัยโดยใช้วิธีการสรุปความเพื่อเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีและสิ่งที่เกิดเป็นปรากฏการณ์

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยยืนยันรูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ในลักษณะ Online Meeting กับกลุ่มพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion)

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์รูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ โดยการบูรณาการปัจจัยหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ของการเรียนรู้ เพื่อนำมาสร้างกระบวนการในการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการสังเคราะห์ให้เกิดปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในแต่ละประเด็น

การวิเคราะห์ข้อมูล มีการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปและอภิปรายผล โดยจับประเด็นหลักของเรื่อง (Traits) และจำแนกเหตุการณ์หลัก ๆ ด้วยการแยกเป็นประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมอ้างอิงคำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญและนำเสนอรูปภาพประกอบเหตุการณ์ของเรื่องเพื่อยืนยันประเด็นที่พรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัย โดยเป็นการนำเสนอผลการวิจัยชุดองค์ความรู้ในการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบการบรรยายตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) แล้วนำไปสู่การสร้างรูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิด หลักการ และวิธีการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ พบว่า เมื่อปี พ.ศ. 2541เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ มีแนวคิด หลักการในการทำงานเครือข่ายช่วงแรก ภายใต้แนวคิด “เครือข่ายพระสงฆ์ เพื่อคนจน” จากนั้นได้เปลี่ยนมาเป็นแนวคิด “สังฆะเพื่อสังคม” ปัจจุบันพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ได้ทำงานภายใต้แนวคิด หลักการ “พุทธธรรม นำปัญญา พัฒนาท้องถิ่น” โดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นขับเคลื่อนงานเครือข่าย วิธีการทำงาน คือ พระสงฆ์นักพัฒนาจะทำงานในพื้นที่ของตนเอง หากมีโครงการหรืองานวิจัยเข้ามา ผู้ประสาน (Node) และกองงานเลขาฯ ของเครือข่าย จะได้นัดประชุมสมาชิกในเครือข่ายและจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานของสมาชิกในเครือข่าย นอกจากนี้ เมื่อได้รับงบประมาณสนับสนุนด้านการวิจัย หรือการจัดทำโครงการ มูลนิธิโพธิยาลัย และศูนย์ประสานงานของเครือข่าย จะเป็นผู้จัดสรรงบประมาณและกระจายงบประมาณให้สมาชิกแต่ละจังหวัดไปจัดทำวิจัยหรือโครงการในพื้นที่ของตน

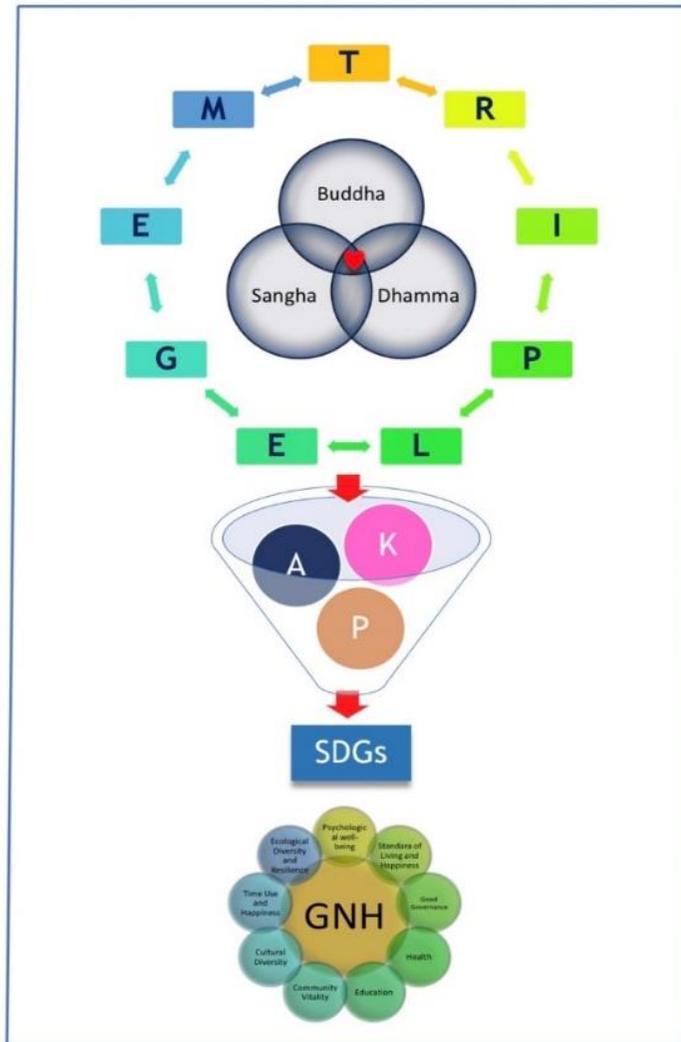
2. พัฒนาการและบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ พบว่า พัฒนาการและบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ พบว่า การเกิดขึ้นของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา แบ่งออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ (1) ช่วงก่อนการก่อตั้งเครือข่าย (ก่อนปี พ.ศ. 2540) (2) ช่วงปี พ.ศ. 2541-2550 (3) ช่วงปี พ.ศ. 2551-2560 และ (4) ช่วงปี พ.ศ. 2564-ปัจจุบัน สำหรับบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ พบว่า เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนามีบทบาทในการดำเนินการศึกษา วิจัย สร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการศึกษา มีการจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างและพัฒนาเครือข่าย พัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างเสริมสุขภาพของ

ประชากรและกลุ่มเปราะบาง ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมบนฐานแห่งศาสนธรรมประยุกต์ พัฒนาสื่อสาธารณะอย่างสร้างสรรค์และมีการเผยแพร่ธรรมที่ทันสมัย ดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ สิ่งแวดล้อม เสริมสร้างความยุติธรรมและสันติภาพ ตลอดถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. รูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ พบว่า รูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ผู้วิจัยได้สร้าง TRIPLE GEM MODEL ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 9 ประการ ได้แก่ (1) T-Transparent: มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ (2) R- Realise: ตื่นรู้ ประพฤติตนตามกรอบพระธรรมวินัย (3) I-Impact: มุ่งสู่ผลลัพธ์ตามเป้าหมาย (4) P- Peace: สร้างเครือข่ายสังคมสงบสุข ยุติธรรม (5) L-loving Kindness: นำเมตตาธรรมค้ำจุนโลก (6) E-Excellence: ก้าวสู่ความเป็นเลิศ (7) G-Generosity: ก่อให้เกิดความเอื้ออาทร (8) E-Ethics: อาศัยพลังบวร ขับเคลื่อนงานเครือข่ายตามหลักพุทธจริยธรรม (9) M- Manifestation: เชื่อมั่น ลงมือทำ นำไปสู่ความสำเร็จ

จากคำศัพท์ภาษาอังกฤษ เมื่อนำมาแปลความหมายเป็นภาษาไทยให้เป็นคำคล้องจองสรุปได้ดังนี้

1. มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้
2. ตื่นรู้ ประพฤติตนตามกรอบพระธรรมวินัย
3. มุ่งสู่ผลลัพธ์ตามเป้าหมาย
4. สร้างเครือข่ายสังคมสงบสุข ยุติธรรม
5. นำเมตตาธรรมค้ำจุนโลก
6. ก้าวสู่ความเป็นเลิศ
7. ก่อให้เกิดความเอื้ออาทร
8. อาศัยพลังบวร ขับเคลื่อนงานเครือข่ายตามหลักพุทธจริยธรรม
9. เชื่อมั่น ลงมือทำ นำไปสู่ความสำเร็จ

ภาพที่ 1 TRIPLE GEM MODEL

ในการขับเคลื่อนงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ จะต้องขับเคลื่อนงานด้วยฐานคิด KAP (Knowledge- Attitude-Practice) ตามหลักไตรสิกขา และอริยสัจ 4 ดังนี้

1. K-Knowledge: ความรู้เชิงพุทธบูรณาการ คือ ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ (ศีล สมาธิ ปัญญา: ไตรสิกขา)

2. A-Attitude: ทศนคติของพระสงฆ์นักพัฒนาตามหลักพุทธจริยธรรม (มีปัญญา ประกอบด้วยสัมมาทิฐิ)

3. P-Practice: แนวทางการปฏิบัติตามหลักพุทธจริยธรรมของพระสงฆ์นักพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหา พัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยอาศัยหลักอริยสัจ 4 และหลักพุทธจริยธรรมอื่น ๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานด้านการพัฒนา ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และในระดับเครือข่าย เช่น สุจริต 3 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 เป็นต้น

เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ควรมีจัดอบรมหลักสูตรพระสงฆ์นักพัฒนา ต้นแบบให้กับพระสงฆ์นักพัฒนารุ่นใหม่ มุ่งเน้นกลยุทธ์แนวทางการจัดอบรมเชิงพุทธจริยธรรม บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ มุ่งเน้นในการพัฒนาความรู้ (Knowledge) ควบคู่ไปกับการเสริมสร้าง ทักษะ (Skill) ในการทำงาน โดยมีการปลูกฝังทัศนคติ (Attitude) ที่ดีตามหลักพุทธจริยธรรม ก่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ตามหลักพุทธจริยธรรมในการครองตน ครองคน และ ครองงาน

การที่พระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือมีหลักพุทธจริยธรรมนำชีวิต ครองตนตามพระธรรม วินัย ครองใจคนด้วยเมตตา ครองงานด้วยปัญญา สืบสานงานพระศาสนาพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน โดยประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยธรรมในการครองตน ได้แก่ หลักสุจริต 3 และภavana 4 หลักพุทธ จริยธรรมในการครองคน ได้แก่ คิหิสุข 4 พรหมวิหาร 4 และ สังคหวัตถุ 4 ส่วนหลักพุทธจริยธรรม ในการครองงาน ได้แก่ อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 และสัปปุริสธรรม 7 มาประพุดติปฏิบัติในการดำเนิน ชีวิต ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ไปจนถึงการทำงานในระดับองค์กรเครือข่าย ชุมชน สังคม เพื่อให้ พระสงฆ์นักพัฒนา มีความประพุดติที่ดีงามและเหมาะสมกับสมณสาธูป ทำให้เป็นที่ยอมรับของคณะ สงฆ์และเป็นที่เคารพศรัทธาของคนในสังคม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งต่อตนเองและสังคม ทั้งยังมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยธรรม เพื่อนำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ ยั่งยืนตามหลักการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือต่อไป

ในการทำงานด้านการพัฒนา ของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ต้องมีความ โปร่งใสตรวจสอบได้ ตามหลักธรรมาภิบาล พระสงฆ์นักพัฒนาสังคมต้องเป็นผู้มีความตื่นรู้ คือ เป็นผู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ประพุดติตนตามกรอบของพระธรรมวินัย ขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาสนอง กิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านสาธารณสงเคราะห์ เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ตาม เป้าหมายในแผนยุทธศาสตร์ของคณะสงฆ์ แผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานด้านสาธารณ สงเคราะห์ และแผนยุทธศาสตร์ของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ เพื่อสร้างเครือข่ายสังคม สงบสุข ยุติธรรม ก่อให้เกิดสันติภาพในระดับปัจเจกบุคคล สังคม ประเทศชาติ ขับเคลื่อนงานเพื่อ ส่วนรวมอย่างเมตตา เรียกได้ว่า เมตตาธรรมค้ำจุนโลก เพื่อให้งานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ภาคเหนือก้าวสู่ความเป็นเลิศ และก่อให้เกิดความเอื้ออาทร อาศัยพลังบวร ขับเคลื่อนงานเครือข่าย

ตามหลักพุทธจริยธรรม หรือขับเคลื่อนงานตามแนวคิดพุทธธรรม นำปัญญา พัฒนาท้องถิ่น ของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ทั้งนี้ พระสงฆ์นักพัฒนาจะต้องมีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างสำเร็จ ด้วยการลงมือทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย เพื่อขับเคลื่อนให้งานพัฒนาสาธารณสงเคราะห์ และงานพัฒนาด้านอื่น ๆ ของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยทำงานตามกระบวนการ PDCA ได้แก่ (1) P- Plan: วางแผน (2) D-Do: ลงมือทำ (3) -Check: ตรวจสอบ และ (4) A- Adjust: ติดตาม วัดผล ประเมินผล ทั้งนี้ ต้องอาศัยขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาสังคม ตามหลักการ KAP (Knowledge- Attitude- Practice) เพื่อนำไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จตามแผนที่วางไว้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs (Sustainable Development Goals) และเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ ตามหลัก GNH: Gross National Happiness หรือที่เรียกว่า ความสุขมวลรวมประชาชาติซึ่งผู้วิจัยถอดมาจาก หลัก 9 ประการแห่งความสุขมวลรวมประชาชาติของประเทศไทย ได้แก่ มาตรฐานการใช้ชีวิต (Living Standards) การศึกษา (Education) สุขภาพ (Health) สิ่งแวดล้อม (Environment) พลังของชุมชน (Community Vitality)การจัดสรรเวลา (Time-use) ความเป็นอยู่ที่ดีด้านจิตใจ (Psychological Well-being) ธรรมาภิบาลที่ดี (Good Governance) และ การส่งเสริมและยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม (Cultural Resilience and Promotion)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ และวิธีการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ พบว่า เมื่อปี พ.ศ. 2541 เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ มีแนวคิดหลักการในการทำงานเครือข่ายช่วงแรก ภายใต้แนวคิด “เครือข่ายพระสงฆ์ เพื่อคนจน” จากนั้นได้เปลี่ยนมาเป็นแนวคิด “สังฆะเพื่อสังคม” ปัจจุบันพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ได้ทำงานภายใต้แนวคิด หลักการ “พุทธธรรม นำปัญญา พัฒนาท้องถิ่น” โดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นขับเคลื่อนงานเครือข่าย วิธีการทำงาน คือ พระสงฆ์นักพัฒนาจะทำงานในพื้นที่ของตนเอง หากมีโครงการหรืองานวิจัยเข้ามา ผู้ประสาน (Node) และกองงานเลขาฯ ของเครือข่าย จะได้นัดประชุมสมาชิกในเครือข่าย และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานของสมาชิกในเครือข่าย นอกจากนี้ เมื่อได้รับงบประมาณสนับสนุนด้านการวิจัย หรือการจัดทำโครงการ มูลนิธิโพธิyalัย และศูนย์ประสานงานของเครือข่ายจะเป็นผู้จัดสรรงบประมาณและกระจายงบประมาณให้สมาชิกแต่ละจังหวัดไปจัดทำวิจัยหรือโครงการในพื้นที่ของตน สอดคล้องกับงานวิจัยของเกียรติศักดิ์ ม่วงมิตร (2554) พบว่า เครือข่ายพระนักพัฒนาชุมชนภาคเหนือ เป็นการรวมตัวของพระสงฆ์ที่ทำงานพัฒนาอยู่ในภาคเหนือ

เริ่มก่อตั้งแบบไม่เป็นทางการมาตั้งแต่ปี 2541 จากเหตุการณ์การชุมนุมประท้วงของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐบาล บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ การประชุมคราวนั้นแกนนำชาวบ้านนิมนต์พระสงฆ์ไปรับสังฆทานยังจุดประท้วง ราว 10 รูป เมื่อรับสังฆทานแล้วมีการเทศน์เดือนสติไม่ให้ใช้ความรุนแรง ชุมนุมอย่างสันติ พร้อมกันนั้นได้เรียกร้องฝ่ายเจ้าหน้าที่ไม่ให้ใช้ความรุนแรงต่อชาวบ้านเช่นกัน จากนั้นจึงได้รวมตัวตั้งเป็น “เครือข่ายพระสงฆ์เพื่อคนจน” ทำหนังสือเปิดผนึกและออกแถลงการณ์เรียกร้องให้มีการแก้ปัญหาคนจน ในระหว่างการชุมนุมมีการผลัดไปเยี่ยมชาวบ้านเป็นระยะ ๆ หลังจากสิ้นสุดการชุมนุมของชาวบ้านกลุ่มพระสงฆ์ในนาม “เครือข่ายพระสงฆ์เพื่อคนจน” ยังคงมีการพบปะแลกเปลี่ยนมาเป็นระยะ ช่วงแรก ๆ เป็นการพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์เฉพาะกลุ่มพระสงฆ์ที่ทำงานในเชียงใหม่ ต่อมา มีพระสงฆ์จากหลายจังหวัดในภาคเหนือเข้าร่วมประชุมด้วย การพบปะพูดคุยกันหลายครั้งในที่สุดจึงได้จัดตั้งเป็น “เครือข่ายพระนักพัฒนาชุมชนภาคเหนือ (คพชน.)” ในระยะต่อมา

2. พัฒนาการและบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือพบว่า การเกิดขึ้นของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา แบ่งออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ (1) ช่วงก่อนการก่อตั้งเครือข่าย (ก่อนปี พ.ศ. 2540) (2) ช่วงปี พ.ศ. 2541-2550 (3) ช่วงปี พ.ศ. 2551-2560 และ (4) ช่วงปี พ.ศ. 2561-ปัจจุบัน สำหรับบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือพบว่า เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนามีบทบาทในการดำเนินการศึกษา วิจัย สร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการศึกษา มีการจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างและพัฒนาเครือข่าย พัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างเสริมสุขภาวะของประชากรและกลุ่มเปราะบาง ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมบนฐานแห่งศาสนธรรมประยุกต์ พัฒนาสื่อสาธารณะอย่างสร้างสรรค์และมีการเผยแพร่ธรรมที่ทันสมัย ดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ สิ่งแวดล้อม เสริมสร้างความยุติธรรมและสันติภาพ ตลอดถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการแบ่งช่วงพัฒนาการในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือของผู้วิจัย ได้แบ่งออกเป็น 4 ระยะ คล้ายกับงานวิจัยของกิตต์ วัณนาค (2559) สรุปประเด็นได้ว่า เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนามีพัฒนาการการทำงานก่อตั้งเครือข่าย แบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ (1) ระยะแรก เป็นช่วงก่อนการก่อตั้งเครือข่าย (2) ช่วงก่อตั้งเครือข่าย (ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นไป) (3) ช่วงภายหลังการก่อตั้งเครือข่าย (ปี พ.ศ. 2541-2550) และ (4) ช่วงปัจจุบันของเครือข่าย (ปี พ.ศ. 2551-2559) แม้ว่าจะมีการแบ่งช่วงระยะเวลาพัฒนาการของเครือข่ายออกเป็น 4 ระยะเหมือนกัน แต่ช่วงการแบ่งปี พ.ศ. ในงานวิจัยนี้กับงานวิจัยของกิตต์ วัณนาค ได้แบ่งช่วงปี พ.ศ. ที่ต่างกัน เนื่องจากศึกษากันคนละช่วงเวลา

3. รูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ผู้วิจัยได้สร้าง TRIPLE GEM MODEL มี 9 องค์ประกอบ สรุปได้ดังนี้ (1) T-Transparent: มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ (2) R-Realise: ตื่นรู้ ประพฤติตนตามกรอบพระธรรมวินัย (3) I-Impact: มุ่งสู่ผลลัพธ์ตามเป้าหมาย (4) P-Peace: สร้างเครือข่ายสังคมสงบสุข ยุติธรรม (5) L-Loving Kindness: นำเมตตาธรรมค้ำจุนโลก (6) E-Excellence: ก้าวสู่ความเป็นเลิศ (7) G-Generosity: ก่อให้เกิดความเอื้ออาทร (8) E-Ethics: อาศัยพลังบวร ขับเคลื่อนงานเครือข่ายตามหลักพุทธจริยธรรม และ (9) M-Manifestation: เชื่อมั่น ลงมือทำ นำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งโมเดลดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมโนทัศน์หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ได้แก่ แนวคิด KAP (Knowledge- Attitude-Practice) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป็นรูปแบบที่ผู้วิจัยได้สรุปและถอดองค์ความรู้จากการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (ภาคสนาม) การสนทนากลุ่มเฉพาะ มาเสนอรูปแบบเพื่อให้เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนานำรูปแบบดังกล่าว ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของเครือข่าย เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนหลายมิติ ตั้งแต่ ระดับปัจเจกบุคคล คือ ตัวพระสงฆ์นักพัฒนา ระดับสังคม คือ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อคนในชุมชน ท้องถิ่น และพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนในระดับสังคม ประเทศชาติ สืบไป

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

พุทธจริยธรรม นำชีวิต	ครองตนตามพระธรรมวินัย	ครองใจคนด้วยเมตตา	ครองงานด้วยปัญญา	สืบสานงานพระศาสนา พัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน
รูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ				
วิสัยทัศน์ (Vision)				
พุทธจริยธรรมนำปัญญา พัฒนาท้องถิ่น พุทธศาสนมั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน				
พันธกิจ (Mission)	ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ และพัฒนาพุทธมณฑล			
ค่านิยม (Core Value)	อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา สู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน			
ผลลัพธ์ของ เครือข่าย (Impact)	อัตราการเพิ่มขึ้นของพระสงฆ์ นักพัฒนา ที่มีความรู้ทางด้าน พระพุทธศาสนา บูรณาการกับ ศาสตร์สมัยใหม่ได้	พระสงฆ์นักพัฒนาสังฆะ เพื่อชุมชนและสังคม ได้ร่วมกันสร้างสังคมสันติ สุข: ก่อให้เกิดความสุขมวล รวมของประเทศเพิ่มขึ้น (GNP)	มีการพัฒนาระบบ การทำงานของเครือข่าย พระสงฆ์นักพัฒนา ภาคเหนือ และมีการ จัดตั้งศูนย์กลางการ เรียนรู้ของพระสงฆ์ นักพัฒนา	มีการบริหารจัดการที่ดี ตามพุทธจริยธรรม และมีคามโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ตาม หลักธรรมาภิบาล
ยุทธศาสตร์ (Strategy)	1. สร้างความมั่นคงด้าน พระพุทธศาสนา	2. ยกระดับกระบวนการ บริหารจัดการภายใน เครือข่าย	3. พัฒนาเครือข่าย สู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ เชิงพุทธบูรณาการ	4. มีทรัพยากรเพียงพอใน การขับเคลื่อนงาน
ประสิทธิผลการ ดำเนินงาน	1. ปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนา (Embedded Faith)		2. เพิ่มศักยภาพทางปัญญา (Enable Wisdom)	
กระบวนการ ภายในเครือข่าย	3. ร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล (Become the Strategic Partner)		4. พัฒนาระบบธรรมาภิบาล (Be a Great Governance)	
การเรียนรู้และ พัฒนา	5. พัฒนาระบบสารสนเทศ 4.0 (Implement Buddhist 4.0)		6. พัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรม วิชาการให้ทันสมัย (Develop Buddhist Oriented Curriculum and Innovation)	
งบประมาณ	7. เพิ่มขีดความสามารถศาสนบุคคล (Ensure Human Capital Readiness)		8. เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ให้เข้มแข็ง (Enhance Knowledge Capability)	
	9. บริหารศาสนสมบัติอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient Resources Management)		10. จัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุน กิจกรรมในเครือข่าย (Funding Efficiency)	

ภาพที่ 2 องค์กรความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ควมนำผลการวิจัยไปประกอบการพิจารณาและประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวทาง รูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ

2. เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ควรรณรงค์ ส่งเสริม และพัฒนาเครือข่ายให้มีความทันสมัยและก้าวหน้ามากขึ้น นอกจากนี้ ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเครือข่าย เพื่อให้สมาชิกได้เข้าร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ภายในเครือข่ายกันมากยิ่งขึ้น

3. เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาควรสร้างศาสนทายาท คือ พระสงฆ์นักพัฒนารุ่นใหม่ หรือพระสงฆ์นักพัฒนาต้นแบบขึ้นมาสืบทอดงานในเครือข่ายจากรุ่นสู่รุ่น โดยจัดอบรมให้ความรู้ พัฒนาความเชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้กับพระสงฆ์นักพัฒนารุ่นใหม่

4. เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาควรกำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการทำงาน ร่วมกันให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา และยุทธศาสตร์ศาสตร์ พร้อมทั้งปรับโครงสร้างการบริหารองค์กรเครือข่ายให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ ควรนำรูปแบบพุทธจริยธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่เรียกว่า TRIPLE GEM MODEL ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนาในระดับปัจเจกบุคคล และระดับเครือข่าย

2. พระสงฆ์นักพัฒนาควรน้อมนำหลักพุทธจริยธรรมไปใช้ในการครองตน ครองคน และครองงาน การขับเคลื่อนงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ จะต้องขับเคลื่อนงานด้วยฐานคิด KAP (Knowledge- Attitude-Practice) ตามหลักไตรสิกขา และอริยสัจ 4 ดังนี้ (1) K-Knowledge: ความรู้เชิงพุทธบูรณาการ คือ ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ (ศีล สมาธิ ปัญญา: ไตรสิกขา) (2) A-Attitude: ทศนคติของพระสงฆ์นักพัฒนาตามหลักพุทธจริยธรรม (มีปัญญาประกอบด้วยสัมมาทิฐิ) และ (3) P-Practice: แนวทางการปฏิบัติตามหลักพุทธจริยธรรมของพระสงฆ์นักพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหา พัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยอาศัยหลักอริยสัจ 4 และหลักพุทธจริยธรรมอื่น ๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานในเครือข่าย เช่น สุจริต 3 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กิตต์ ขวัญนาค. (2559). การศึกษาบทบาทการทำงานเป็นเครือข่ายของพระสงฆ์นักพัฒนาในจังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม ภาควิชาสังคมสงเคราะห์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกียรติศักดิ์ ม่วงมิตร. (2554). การศึกษาและพัฒนาศักยภาพเครือข่ายพระสงฆ์: กรณีศึกษาเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือ. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/450215>
- คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาจริยศึกษา. (2546). เอกสารการสอนชุดวิชาจริยศึกษา หน่วยที่ 1-8. (พิมพ์ครั้งที่ 10). นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชลวิทย์ เจียรจิตต์. (2560). ศาสนากับการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- ณัฐพล โสถถิรัตน์วีโรจน์. (2557). จริยศาสตร์ของการพัฒนา: บทสำรวจวิวัฒนาการที่ด้วยการพัฒนา. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 5(2), 275-276.
- ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์. (2555). การรื้อถอนการพัฒนา ความยั่งยืนทางนิเวศ และความยุติธรรมทางสังคม: บทวิพากษ์เศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ : บริษัท ก. พล (1996) จำกัด.
- ผานิตตา ไสยรส. (2559). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสังคมวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ. (2556). การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- วริยา ชินวรรณโณ และฐิตารีย์ ศิริศรีรัชชัย. (2558). จริยธรรมในวิชาชีพนักการเมือง. นครปฐม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2561). การพัฒนาที่ยั่งยืน. (พิมพ์ครั้งที่ 21). นครปฐม : วิทยาลัยอเนกวิชา.